

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1917 kl. 3 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 22, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående uttagande till dyrtidens lindrande av kompensationer utav andra näringar än jordbruket.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 119, hava herrar Mossberg och Andersson i Milsmaden hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville omedelbart taga i övervägande och besluta att i och för dyrtidens lindrande taga kompensationer eller dylikt icke endast av jordbruket, utan även av andra näringar inom landet. *Motionen.*

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens utskott anförde i anledning av densamma följande:

»Utskottet vill först framhålla, att, då motionärerna göra gällande, att hittills *endast* jordbruksnäringen fått till dyrtidens lindrande lämna kompensationer eller dylikt, detta icke överensstämmer med de verkliga förhållandena. Såsom av den på offentligt uppdrag utarbetade publikationen 'De svenska statsmakterna och krigstidens folkhushållning' framgår, och såsom också av dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet framhölls under remissdebatten om statsverkspropositionen vid innevarande riksdag, hava ett flertal olika grenar av industrien varit eller angivits skola bliva föremål för prisreglering av likartad beskaffenhet som för jordbruket. Så är fallet beträffande följande viktiga varuslag: läder och skodon, bomullsgarn och bomullsvävnader, linolja, smörjoljor, tjära, terpentin, benfett, spalt-

*Andra
kammarens
utskott.*

ning av fett, gummi, hampa, tidningspapper, torvströ, hästskor och söm, byggnadsjärn och järntråd för emballage, lantbruksmaskiner, drittlar, smörfärg, ostfärg, superfosfat, svavelkis, karbid, kopparvitriol, zink, glödlampdelar och elektriska maskiner. Det är dessutom känt, att liknande prisreglering för andra varuslag är planerad eller redan blivit genomförd. Utskottet vill också erinra därom, att industrien haft att bära huvuddelen av den krigskonjunkturskatt, som under de senaste åren utgått, och vilken jordbruket i stort sett undsluppit.

Ehuru utskottet sålunda icke kan erkänna riktigheten av den framställning, motionärerna i detta avseende lämnat, och trots det att motionen icke heller innehåller några närmare upplysningar om de vägar, motionärerna önska att staten i förevarande hänseende skall beträda, har utskottet icke kunnat undgå att finna själva grundtanken i motionen, nämligen att större jämlikhet bör råda mellan jordbruket och industrien i fråga om åtgärder i prisregleringssyfte, värd beaktande. Det bör nämligen enligt utskottets mening vara uppenbart, att industrien hittills i större utsträckning än jordbruket lämnats frihet att skörda vinst av rådande högkonjunkturer, och att någon form borde kunna finnas för en reglering, som verksammare än hittills bidroge till att lätta dyrtidens tryck för dem, som hårdast fått känna det. Till stöd för denna sin uppfattning kan utskottet åberopa ett uttalande av statens livsmedelskommission, som i underdånigt yttrande den 27 mars 1917 angående en av bondeförbundet till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse anförde bland annat, »att enligt dess mening visst fog funnes för jordbrukets begäran, att även andra näringar än jordbruket må underkastas den begränsning i den fria utövningen av dess verksamhet, som med hänsyn till såväl det allmännas gagn som näringens bärkraft må anses erforderligt».

Utskottet finner det sålunda önskvärt, att en utredning snarast kommer till stånd rörande möjligheten att vidtaga åtgärder i prisreglerande syfte beträffande även andra näringar än jordbruket. Vid en sådan utredning bör enligt utskottets mening tagas under omprövning ej blott kompensationsförfarande, varvid motionärerna synas lägga huvudvikten, men som vad industrien beträffar säkerligen möter stora svårigheter, utan även andra tänkbara förfaringssätt, såsom exempelvis kompensationsavgifter, exportavgifter eller exporttullar, maximipris, förhöjd krigskonjunkturskatt m. m. Att i frågans nuvarande läge göra något närmare uttalande rörande dessa olika förfaringssätt, synes utskottet icke tillrädligt. Den föreslagna utredningen, vid vilken givetvis även de olika näringarnas ekonomiska bärkraft bör noga undersökas och nödvändigheten av att föreslagna åt-

gårder ej hämma produktionen uppmärksammas, bör först komma till stånd. När resultaten av densamma bliva kända, kan Kungl. Maj:t — i erforderliga fall efter framställning till riksdagen — fatta de beslut, som av utredningen med hänsyn till förefintliga förhållanden påvisas vara lämpliga och ändamålsenliga.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet i anledning av herrar Mossbergs och Anderssons i Milsmaden förevarande motion, nr 119, hemställa,

att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes efter en omedelbart igångsatt utredning skyndsammast vidtaga åtgärder i och för dyrtidens lindrande genom compensation eller dylikt även av andra näringar än som hittills företrädesvis av jordbruket, samt, för den händelse så erfordras, för riksdagen framlägga de förslag, som kunna finnas lämpliga.»

Andra kammaren beslöt för sin del i enlighet med sitt tillfälliga utskotts hemställan.

*Andra
kammarens
beslut.*

Detta andra kammarens beslut har delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till förberedande behandling av sitt andra tillfälliga utskott.

Utskottet har i föreliggande fråga inhämtat upplysningar från såväl lantbruksstyrelsen som statens industrikommission, vilka avgivit här nedan såsom bilagor återgivna yttranden.

Utskottet.

Av industrikommissionens yttrande framgår uppenbart, vilket ock andra kammarens utskott i sitt utlåtande framhåller, att det icke, såsom motionärerna tyckas hålla före, endast är jordbruksnäringen, som för dyrtidens lindrande fått vidkännas exportförbud och prisregleringar, compensationer för utförsellicenser och beslagläggning, utan att liknande statsåtgärder av för den fria näringsverksamheten ingripande art i ganska stor utsträckning vidtagits även i fråga om viktiga industrivaror samt inom livsmedelsindustrien och handelsverksamheten. Dessutom meddelas, att utredning pågår rörande möjligheten att åstadkomma en prisreglering på för jordbruket erforderligt handelsjärn och lantbruksmaskiner, ävensom att överenskommelse redan träffats med ett antal järnverk om nedsatt pris å byggnadsjärn till sådan av staten understödd byggnadsverksamhet, som avser att uppföra bostadshus med smålägenheter.

Då det emellertid synes utskottet vara av vikt att allt fortfarande

uppmärksamheten under kristiden riktas på att, efter sig företeende förhållanden, rättvist avvägda prisregleringar, kompensationsförfarande eller andra lämpliga åtgärder från det allmännas sida vidtagas inom de industrier och andra näringsgrenar, vilka utan svårighet kunna bära särskilda uppoffringar för dyrtidens lindrande, får utskottet hemställa,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 16 maj 1917.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar Nylander, Danström, von Koch, Larson, Ström, Permansson och Hedenström,

---

*Bilaga 1.**Yttrande av Statens industrikommission.*

Till Riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott.

Med anledning av en inom riksdagens andra kammare av herrar Mossberg och Andersson i Milsmaden väckt motion har kammaren i enlighet med dess fjärde tillfälliga utskotts hemställan för sin del beslutat, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att efter en omedelbart igångsatt utredning Kungl. Maj:t täcktes skyndsammast vidtagna åtgärder i och för dyrtidens lindrande genom kompensation eller dylikt även av andra näringar än som hittills företrädesvis av jordbruket samt, för den händelse så erfordrades, för riksdagen framlägga de förslag, som kunde finnas lämpliga.

Sedan berörda beslut delgivits riksdagens första kammare, har nämnda kammarens andra tillfälliga utskott, dit ärendet hänskjutits, med stöd av 46 § i riksdagsordningen anhållit om Kungl. Maj:ts befallning till bland andra statens industrikommission att avgiva yttrande över andra kammarens förberörda beslut; och har kommissionens arbetsutskott genom nådig remiss den 26 april 1917 anbefallts att avgiva och till första kammarens andra tillfälliga utskott överlämna begärda yttrande.

I anledning härav får arbetsutskottet i vad angår industrien anföra följande:

Till mildrande av under den rådande kristiden inträdda missförhållanden hava statsåtgärder av skilda slag och av i den enskilda fria näringsverksamheten djupt ingripande art måst vidtagas. I stor utsträckning har detta varit fallet även beträffande industrien, vars rörelsefrihet inskränkts, utom av exportförbud å en mångfald viktigare industrivaror, av vidtagna prisregleringar i eller utan samband med beslag.

De intill denna dag exportförbud underkastade viktigare industrivarorna äro följande, nämligen slipmaterial; träkol; hudar och skinn samt läderarbeten; virke, oarbetat, av furu eller gran; ved och bark; trävaror, bilade etc. av bok, ek, ask, alm, björk; tunnbindararbeten; kork och korkarbeten; pappersmassa, kemisk; asfalttakpapp m. m.; ull, bomull, lin samt artiklar därav etc.; kautschuk och artiklar därav; tackjärn, sandgjutet; järnlegeringar såsom spegeljärn, manganjärn etc.; järnrör av icke smidbart gjutgods; värme- och lågtryckspannor; järnvägs- och spårvägsskenor; järnstänger för betongarbeten; järnbalkar (väg. 20 kg. och däröver per löp. meter); verktygsstål; järnplåtar, utan slipning etc; plåt- och bleckvaror; verktyg såsom bågfilmsblad, filar, spiralborrar, järntrådssaxar och -tänger m. m.; krigsmateriel o. dyl.; koppar och legeringar därav samt arbeten av dessa ämnen; bly och arbeten därav; tenn och arbeten därav; zink och arbeten därav; aluminium och arbeten därav; nickel och arbeten därav; guld, silver och platina samt arbeten därav; pressar, hydrauliska; järnsvarvar; ånglokomobiler; torvmaskiner; vissa maskiner, i vilka ingå exportförbudna ämnen andra än järn; elektriskt ledningsmaterial; motorvelocipeder; automobiler; oljor och fett, vax m. m. samt produkter av dessa ämnen, såsom ljus, tvål m. m.;

produkter av kemisk industri ävensom vissa dithörande råämnen, såsom svavel, saltsyra, svavelsyra, o. dyl.; torrdestillationsprodukter och närstående ämnen, färger och färgningsämnen (ej målarfärger o. dyl.); konstgödsel, krut och andra sprängämnen, tändstickor med viss beteckning samt produkter av övrig kemisk industri (veget. garvn. ämnen, lin, gummi, apoteksvaror).

Oberörda av exportförbuden äro ännu i huvudsak följande större artiklar, nämligen järnmalm; sågade eller hyvlade trävaror av furu eller gran; trämassa, mekanisk; papper; tegel; tackjärn, annat än sandgjutet; hushålls- och andra liknande artiklar av järn; göten; råstänger och råskenor; varmvalsat järn annat än façonjärn samt kallvalsat järn; vissa järnrör; vissa verktyg och redskap; motorer, gas- och fotogén-; telefon- och telegrafapparater.

Följande varor hava blivit föremål för prisregleringar, åstadkomna genom godvilliga överenskommelser med industriidkare, nämligen cement; skodon; drittlar; tidningspapper; bomullsgarn och bomullsvävnader; byggnadsjärn; zink; glödlamphållare; elektriska maskiner; benmjöl; kalciumkarbid; kopparvitriol; ost- och smörfärg; saltsyra; superfosfat; svavelsyrad lerjord; terpentin (tjära); järntråd för emballage.

Utredning pågår rörande möjligheten att åstadkomma en prisreglering på för lantbruket erforderligt handelsjärn och maskiner.

De omförmälda genom godvilliga överenskommelser åvägabragta regleringarna avse en del sådana fall, där vederbörande industriidkare funnit sig böra gå med på prisnedsättningar för vinnande av statens medverkan vid import av vissa för industrierna i fråga nödvändiga varor (avtalen rörande cement samt rörande bomullsgarn och bomullsvävnader). I andra fall hava beträffande varor, å vilka exportförbud gällt, utförsellicenser medgivits i viss omfattning mot det att vederbörande exportindustri under viss tid ställt till den inhemska marknadens förfogande antingen hela dess behov eller bestämda kvantiteter av varan till visst lägre pris, eller eljest lämnat kompensation för utförseltillståndet, (så fallet beträffande drittlar, zink, glödlamphållare, kalciumkarbid, ost- och smörfärg, saltsyra, svavelsyrad lerjord, terpentin och tjära samt splittved och annat virke). Vidare har prisnedsättning å vissa varor kunnat uppnås genom att exporten utan hinder av förbud fått fortgå eller genom underlåtenhet att utsträcka tillämpning av sådant förbud, där det i viss omfattning redan förefunnits, (hudar och skinn före beslaget samt skodon, tidningspapper och elektriska maskiner, ävensom järntråd för emballage).

Slutligen har inträffat, att prisnedsättning kunnat uppnås därigenom, att man ställt i utsikt, att eljest förfogandelagen bleve tillämplad (så har varit fallet beträffande hudar och skinn samt läder under en kortare tidsperiod ävensom bensin, glycerin, lin m. m.).

När på grund av tilltagande knapphet å vissa varor det visat sig nödvändigt att ingripa för åstadkommande av en lämplig fördelning av befintliga förråd med tillgodoseende i främsta rummet av det allmännas och andra trängande behov och till förebyggande av osund spekulation med åtföljande undanhållande och fördyring av varan har med tillämpning av förfogandelagen beslag lagts å varorna, åtföljt i större eller mindre utsträckning av expropriation för statens räkning, varefter distribution skett genom statens försorg. Hittills har förfogan

delagen kommit i tillämpning i avseende å följande varor, nämligen hampa; gummi; linolja; smörjoljor; såpa; hudar och skinn; s. k. sparmetaller av skilda slag samt mjöl och stärkelse för industriellt bruk.

De vidtagna åtgärderna i prisreglerande syfte hava, i största allmänhet angivna, beträffande nedan omförmälda varuslag varit följande:

Cement: avtal har träffats mellan arbetsutskottet och Svenska cementförsäljningsaktiebolaget, som därigenom förbundit sig att notera bestämda grundpriser å cement med rätt att enligt en glidande skala tillgodoräkna sig vissa tillägg för genom eventuellt stegrade stenkolspris ökade framställningskostnader samt med skyldighet att underkasta sig arbetsutskottets kontroll över prissättningen.

Skodon samt hudar och skinn: under villkor att exporten av skodon (med undantag av smorläderskodon) hölls öppen, ingingos hösten 1915 med Svenska garveriidkareföreningen och Svenska skofabrikantföreningen avtal, sedermera förnyat att gälla intill april månads utgång 1916 angående tillhandahållande i marknaden av sulläder i kuponger och smorläderskodon till vissa fastställda priser.

Sedan hösten 1916 exportförbudet å skodon och hudar utsträckts, ingingos avtal den 19 oktober 1916 med Svenska hudhandlareföreningen och Svenska garveriidkareföreningen angående prissättning å vissa slag av hudar och skinn samt läder.

Vidare träffades avtal den 8 november 1916 med landets större hudhandlare och fårskinnfabrikanter rörande högsta försäljningspriser enligt riksvärderingsnämndens taxa den 17 oktober 1916 å skinn av får och lamm samt artiklar därav.

Den 5 februari 1917 ingicks mellan arbetsutskottet och till svenska skofabrikanternas råvaruförening u. p. a. anslutna skofabrikanter avtal intill den 1 oktober innevarande år gällande om tillhandahållande från och med den 15 juni 1917 åt den inhemska marknaden av vissa fastställda typer normalskodon av smorläder och boxläder till lägre priser. Avtalet är slutet under förutsättning att fabrikanterna tillhandahållas läder till priser, som gälla enligt avtal mellan arbetsutskottet och Svenska garveriidkareföreningen. Därefter hava genom den 23 april 1917 mellan arbetsutskottet och vissa skohandelsfirmor träffat avtal firmorna förbundit sig att till samma pris försälja omförmälda skodon till så stor myckenhet som motsvarar marknaden efterfrågan.

Ovannämnda avtal rörande hudar, skinn samt läder upphörde genom kungl. kungörelsen den 9 mars 1917, varigenom, till fullföljande av den genom den angivna serien av avtal åsyftade fullständiga regleringen av landets hela hud- och skinnmarknad, förordnats om beslag å och expropriation av vissa slag av inom landet befintliga hudar och skinn.

Drittlar, zink, glödlamphållare, kalciumkarbid, ost- och smörfärg, saltsyra, svavelsyrad lerjord, terpentin, tjära och kopparvitriol: För samtliga varuslagen hava exportlicenser beviljats, mot det att den svenska marknaden tillgodoförts till visst fastställt pris antingen hela sitt behov för tid, som exportlicens gällde eller ock vissa mot den utförda myckenheten svarande kvantiteter av varan.

Med avseende särskilt å tjära och terpentin bemärkes, att genom de in-

gångna kompensationsavtalen vederbörande exportörer förbundit sig *dels* att vid försäljning av sådan kompensationsvara icke betinga sig högre priser än som angivas i av kommissionen fastställd prislista (särskilda vid försäljning en gros och särskilda vid försäljning i minut), *dels ock* att tillförbinda sina återförsäljare att hålla samma priser.

Tidningspapper: den 6 september 1916 har inför kommissionen godkänts avtal mellan tidningsägarna å ena samt tidningspappersbruken å andra sidan, varigenom bruken förbundo sig att under åren 1916 och 1917 leverera vissa kvantiteter papper till angivna lägre priser (för undvikande av exportförbud å papper). Uppgörelse om en väsentlig ökning av nämnda kvantiteter har förberedelsevis träffats och slutligt avtal härom torde inom kort föreligga.

Elektriska maskiner: vid slutet av år 1916 har överenskommelse med de största firmor, som tillverka elektriska maskiner träffats, varvid firmorna förbundit sig att tillsvidare och så länge icke alltför stora rubbningar i råvaru- och arbetspris inträdde, hålla sina priser på normala motorer och transformatorer av vanligen förekommande storlekar upp till en viss gräns under vissa högstpriser (för att undvika exportförbud).

Järntråd för emballage: enligt preliminär överenskommelse med de svenska järnbruken den 1 augusti 1916 förbundo sig dessa att före årets slut till vissa angivna priser leverera vissa kvantiteter valstråd, och enligt åtagande den 7 augusti 1916 förbundo sig tråddragerierna leverans till pappersmassefabrikerna av viss kvantitet emballagetråd till samma priser och villkor (för att förekomma exportförbud).

Bomullsgarn och bomullsvävnader: sedan den 8 februari 1917 gälla avtal med Svenska bomullsfabrikantföreningen, varigenom intill den 30 juni 1917 priser fixerats å bomullsgarn såväl för vävnadsändamål som till annan användning samt å bomullsvävnader såsom domestik, lakansväv, madapolam, vissa färgade bomullsvaror m. m., och förbehöllo sig fabrikanterna ändring i priserna, därest under avtalstiden importen av bomull skulle under fyra på varandra följands månader understiga 36,000 balar eller bomullstillförseln på grund av politiska förhållanden skulle helt omöjliggöras.

Byggnadsjärn: i början av innevarande år har överenskommelse träffats med ett antal till järnverksföreningen hörande verk om ställande till disposition av 2,000 ton byggnadsjärn för ett pris av 400 kr. pr ton för sådan byggnadsverksamhet, som kan komma att erhålla statsunderstöd i enlighet med till riksdagen avlåten proposition om anslag av 4 miljoner kronor till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter.

Benmjöl: genom avtal mellan arbetsutskottet och de extraktionsverk, som utan hinder av förbudet mot råstampning av ben få förarbeta daggdjursben, hava fabrikanterna förbundit sig att icke beräkna högre pris å av dem salufört åkerbenmjöl för lantbrukets behov än som motsvarar en viss relation till gällande superfosfatpris.

Superfosfat: härom gäller avtal mellan statens livsmedelskommission å ena, samt Superfosfatförsäljningsaktiebolaget i Hälsingborg ävensom Konstgödningsfabriksaktiebolaget i Landskrona å andra sidan, enligt vilket bolagen förbundit sig att vid försäljning av superfosfater och superfosfatblandningar, vilka

nämnda dag redan vore framställda eller för vilkas framställande råvaror då funnes inom riket, icke betinga sig högre priser för de olika varuslagen än i avtalet närmare angivna, men med förpliktelse för livsmedelskommissionen att ersätta det belopp, varmed nämnda priser överstege av bolagen förut betingade och tillsvidare såsom grundpris godtagna priser.

Hampa: enligt skrivelse den 15 december 1916 har Kungl. Maj:t förordnat om beslagttagande av hampa och hampblår. Den företagna expropriationen har endast omfattat 74 ton och har försålts till statsmyndigheter eller till sådana fabrikanter, som behövt råvara för utförande av leveranser till statsmyndighet.

Kautschuk och rågummi: enligt skrivelse den 15 december 1916 har Kungl. Maj:t förordnat om statsbeslag å samtliga inom riket befintliga förråd av kautschuk och rågummi samt regenererat gummi. Efter skedd expropriation har hela kvantiteten sammanförts till kronoförråd, varifrån efter prövning i varje särskilt fall råvara utlämnas för fabrikation av särskilt viktiga tekniska föremål för tillgodoseende i första hand av allmänna verks och inrättnings behov.

Linolja: genom beslut den 25 november 1916 har beslag lagts för statens räkning å samtliga linoljaförråd i landet, varefter expropriation företagits i största utsträckning och oljan sammanförts till kronoförråd, varifrån på rekvisition hos arbetsutskottet och efter prövning i varje särskilt fall linolja ransoneras ut med företräde för arbeten för statsverkets räkning.

Smörjoljor: härom har gällt vissa avtal rörande importen. Den kvantitet av 165,000 fat smörjoljor, som i enlighet därmed varit att påräkna för år 1916, hade genom handelskommissionens försorg fördelats å vissa importfirmor på villkor för dessa att *dels* upprätthålla tidigare kontrakterade priser å smörjämnen, *dels* ock att för nya beställningar ej debitera högre priser än av kommissionen fastställda.

Senare har Kungl. Maj:t förordnat om beslag å smörjoljor att gälla från och med den 10 april 1917, varefter arbetsutskottet föreslagit expropriation av vissa partier.

Såpa: genom beslut den 2 februari 1917 har Kungl. Maj:t förordnat om beslag å såpa för statens räkning, varefter expropriation av vissa kvantiteter skett, av vilka större delen sedermera tilldelats allmänna verk och inrättningar, sjukhus och dylika institutioner för täckande av deras behov av tvätt- och rengöringsmedel.

S. k. sparmetaller av skilda slag: genom Kungl. Maj:ts beslut har beslag från och med den 13 mars 1917 lagts å följande s. k. sparmetaller, nämligen i form av skrot och avfall, koppar, bly och tenn; nickel, kobolt, antimon, molybden och vanadin, wolfram, aluminium och kvicksilver. Beslaget har åtföljts av expropriation av vissa partier.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har industrien ingalunda undgått att bidraga till dyrtidens lindrande medelst kompensationer för erhållna förmåner. Därjämte må ihågkommas, att industrien haft att bära en mycket väsentlig del av krigskonjunkturskatten, vilken för tid, som hittills tagits i beräkning för denna skatts utgående, antagits uppgå till ett belopp av över 300 miljoner kronor. Slutligen må påpekas, att de genomförda ovan omförmälda pris-

regleringarna i några fall, såsom beträffande regleringarna i avseende å drittlar, superfosfat, smör- och ostfärg m. m., i första hand kommit jordbruksnäringen till godo.

Det kan icke bestridas att, det oaktat, många av våra industrier under det gångna året haft att uppvisa glänsande vinster, detta icke minst till följd av den ökade köpkraft, som funnits hos stora lager av befolkningen, såväl den jordbrukande som den icke jordbrukande. Därigenom har industrien vunnit en styrka, som på många håll varit väl behöflig och som i övrigt bör noga bevaras för tiden efter fredsslutet, då vi säkerligen hava att möta en konkurrens utifrån, mer fruktansvärd än någonsin förut. Endast med de största ansträngningar torde det då bliva oss möjligt att med framgång upptaga striden med de väl organiserade utländska industrierna.

Försök att uttaga från industrien i allmänhet komensationer till förmån för vissa befolkningslager bliva alltid godtyckliga, ofta orättvisa och kunna bliva nog så skadliga för det industriella livet. Däremot är ej hinder att, såsom även skett under industrikommissionens hittillsvarande verksamhet, pålägga spridda industrigrenar skälig belastning för åtnjutande av rätt till utförsel av vissa för utlandet begärliga varor. Och i detta hänseende kommer arbetsutskottet att alltjämt tillämpa samma grundsats, i den mån det låter sig göra.

För den uppmärksamme iakttagaren läser icke vara fördolt, att vårt lands industri för närvarande arbetar under eller närmar sig ett tillstånd prägladt av stor ovisshet och mycket betydande vanskligheter.

De förhoppningar, som man tidigare haft anledning hysa, att våra trävaruskeppningar, skulle med vårens inträde kunna återupptagas även till västmakterna, synas icke gå i uppfyllelse. Och till centralmakterna kunna vi ej påräkna någon nämnvärd avsättning för vårt trä. Endast hos de små neutrala staterna kunna vi erhålla köpare av vår förnämsta utförselvara. Årets träskeppning blir alltså, om kriget ej snart slutar, högst obetydlig, och våra sågverk måste därför minska driften, därest de ej, såsom torde vara det riktiga, tagas i anspråk för beredande av bränsle för det allmännas räkning.

Vad sålunda anförts gäller i nästan lika hög grad beträffande trämasseindustrien. Skeppningsmöjligheterna för den svenska trämassan äro numera efter den tyska spärrningen i Nordsjön och andra hav ytterst begränsade, och flertalet cellulosafabriker komma därför med all sannolikhet den ena efter den andra att nedlägga sin tillverkning.

Att inom textilindustrien liksom inom flera andra industrier många driftinställelser redan ägt rum är väl bekant, och fara är, att hela denna industri efter hand mer eller mindre avstannar.

Vad järnindustrien angår läser den hava bättre förutsättningar för en lönande drift jämväl under fortsättningen av kriget, om än genom de rådande hindren för sjöfartsförbindelserna västerut järnexporten begränsats. Det sagda gäller i viss mån även gruvhanteringen, ehuru i fråga om dess viktigaste exportartikel, järnmalmen, svårigheterna att utföra de norrländska gruvornas produkter till stor del uppvägs av en ökad export från mellansvenska guvfält. En omständighet, som härvid bör beaktas, är, att utförsel av malm och järn varit ett av de förnämsta medlen att tillförsäkra våra järnverk och gruvor till-

försel från utlandet av för driften erforderligt kolbränsle. Malm och järn ha utgjort faktiska kompensationsobjekt, ehuru de icke äro exportförbjudna och följaktligen formellt taget representera ett varuutbyte, som fallit utom det statliga licensbytesförfarandet. Hittills har man ansett fördelarna av denna anordning övervägande och avstått från en reglering av utförseln genom allmänt exportförbud å svensk järnmalm samt svenskt järn och stål. Det värde man sålunda tillagt den fria utförseln av malm och järn har uteslutit tanken på att genom exportavgifter eller kompensationsförfarande fördyra nämnda bytesvaror för de kollevererande mottagarna. Frågan är dock alltjämt fullt aktuell, i synnerhet sedan situationen skärpts genom de ökade svårigheterna för koltillförseln, och följer arbetsutskottet med uppmärksamhet utvecklingen på hithörande områden.

Vad sålunda anförts torde giva vid handen, att det under de ovissa och växlande förhållanden, som för närvarande äro rådande, knappast skall bliva möjligt att för industriens vidkommande införa ett allmänt och likformigt kompensationsförfarande. Lämpligast torde vara att i fortsättningen såsom hittills från fall till fall med stöd av den erfarenhet, som vunnits genom tidigare åtgärder av här ifrågakommande slag, ingripa enligt olika regleringsmetoder alltefter sig företeende omständigheter.

Arbetsutskottet, som endast uttalat sig rörande åtgärder, vilka fallit inom dess egentliga verksamhetsområde, anser sig i detta sammanhang böra påpeka, att prisregleringar och andra ingrepp från det allmännas sida förekommit även inom livsmedelsindustrierna, samt att handelsnärings underkastats betydande inskränkningar i sin rörelsefrihet särskilt i fråga om de varuslag, för vilka beslag, prisregleringar och andra liknande statsåtgärder förekommit.

Stockholm den 3 maj 1917.

Statens industrikommission

Arbetsutskottet:

AXEL VENNERSTEN.

Birger Melin.

Bilaga 2.

Yttrande av Lantbruksstyrelsen.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 27 april 1917 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att avgiva underdånigt utlåtande över andra kammarens, med bifall till sitt fjärde tillfälliga utskotts betänkande, fattade beslut i anledning av motionen nr 119 om skrivelse till Eders Kungl. Maj:t angående uttagande till dyrtidens lindrande av kompenstationer utav andra näringar än jordbruket.

Till åtlydnad härav får lantbruksstyrelsen, med återställande av remissakten, i underdånighet anföra följande:

Uti ovan sagda utlåtande framhålls bland annat, att, utom vad angår jordbrukets produkter, prisregleringar redan åstadkommits beträffande ett stort antal andra varuslag. Detta är visserligen riktigt, men är härvid att märka, att dessa prisregleringar i de allra flesta om icke samtliga fall åstadkommits genom överenskommelse med tillverkarna och efter deras godkännande samt oftast i förening med beviljade tillåtelser av export. Härvid har givetvis hänsyn tagits till produktionens upprätthållande i behöflig utsträckning, under det att jordbruksnäringens idkare i allmänhet icke tillfrågats vid prisregleringar och kompenstationsvillkor beträffande jordbrukets produkter. Emellertid återstå i alla händelser ett stort antal varuslag, vilka icke varit föremål för prisregleringar, men vilka äro av så stor betydelse för den enskildes hushållning, att en dylik reglering bör komma till stånd. Huruvida en sådan skall ske genom kompenstation eller på annat sätt torde endast genom en närmare undersökning kunna utredas.

Stockholm den 14 maj 1917.

Underdånigst
WILHELM FLACH.

Fredrik Egerström.

Vilh. Heyman,
föredragande.